

ORMANLARLA İLGİLİ TANIMLAMALAR – 5

ORMAN İLE ORMAN-DIŞI ARASINDAKİ FARKLAR ¹

Serdar YEGÜL ²

Ormansızlaşma (deforestation) ağaçlandırma (afforestation) ve ağaçlandırma (reforestation) hakkında iki temel tanımlama seti mevcuttur. Bu tanımlama setleri Orman Kaynak Deęerlendirmesi (FRA) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) tarafından yapılmıştır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD), FRA'nın yaptığı ağaçlandırma (afforestation) ve ağaçlandırma (reforestation) tanımlarını kullanmaktadır. Uluslararası Tropikal Odun Kuruluşu (ITTO) ise kendi ağaçlandırma (afforestation) ve ağaçlandırma (reforestation) tanımlarını geliştirmiştir.

Ağaçlandırma (Afforestation)³

Ağaçlandırma (afforestation) FRA 2000 Ana Raporunda, "o zamana kadar orman olarak sınıflandırılmayan bir alanda orman kurulması" olarak tarif edilmektedir. 'Orman-olmayan'dan 'orman'a bir dönüşüm ifade edilmektedir. CBD, FRA'nın ağaçlandırma (afforestation) tanımını aynen benimsemektedir.

Ağaçlandırma (afforestation) UNFCCC 2001'de ise şöyle ifade edilmektedir: "dikim, ekim ve/veya insan eliyle doğal tohum kaynakları kullanılarak, en az 50 yıldır orman olmayan bir alanın insan eliyle orman alanı haline dönüştürülmesidir."

Ağaçlandırma (afforestation) ITTO 2002'de ise, "ormansız alanda (deforested land) veya orman alanı dışında (non-forested land) dikilmiş ormandır (planted forest)" şeklinde ifade edilmektedir.

Yukarıdaki ağaçlandırma (afforestation) tanımları incelendiğinde, FRA'nın (dikim ve ekim gibi) ağaçlandırma uygulama araçları konusunda herhangi bir niteleme yapmadığı görülmektedir.

Yukarıdaki her üç ağaçlandırma (afforestation) tanımı (a) insan eylemi gerektirmesi, (b) orman / orman-olmayan eşik değeri ve (c) diğer baskın alan kullanımının sona erdirilmesi gibi konularda birbiriyle uyumludur. Bununla birlikte bir konuda farklılık yaşanmaktadır. Bu konu, Kyoto Protokolü'nün önceki 50 yılda ormanlaştırılmamış alanı işaret etmesi, bunun yanı sıra FRA ve ITTO'nun herhangi bir nitelemede bulunmamasıdır.

Genç ormanlar (young forests) konusunda UNFCCC ve FRA tanımlamaları birbiriyle uyumludur. Bununla birlikte UNFCCC tanımlaması belirgin bir şekilde genç ormanları içerirken, FRA tanımlamaları, başarılı bir şekilde kurulmuş genç orman meşcerelerinden sadece ağaçlandırılmış (afforested) olarak bahseder. Fark küçüktür, uyumlaştırılabilir. ITTO'nun tanımı ise şüphelidir (problematic). Ağaçlandırmayı (afforestation) dikilmiş orman (planted forest) tanımlar ve 'orman' için bir tanımlama yapmaz.

Orman Genişlemesi (Expansion of Forest)

FAO 2000a (FRA 2000 Ana Rapor)

(Önceden tarım alanı olarak kullanılan bir alanda orman süksesyonu olması gibi) o zamana kadar diğer alan kullanımları altındaki bir alanda doğal süksesyon yoluyla *ormanların yayılması*dır. İfade, orman-dışı'ndan orman'a bir dönüşümü işaret etmektedir.

¹ Bu yazı dizisi hazırlanırken, İtalya'nın Roma kentinde 2002 yılında iki kez 2005 yılında ise bir kez gerçekleştirilen "Ormanlarla ilgili Tanımlamaların Uyumlaştırılması İkinci Uzmanlar Toplantısı" zabıtlarından yararlanılmıştır. Zabıtlar özetlenmiş, yeri geldikçe deneyimli meslektaşların düşünceleri de metinde yer verilmiştir. Daha geniş bilgi için <http://www.fao.org/DOCREP/005/Y4171E/Y4171E00.HTM> isimli internet adresine bakılabilir.

² Orman Mühendisi, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, e-posta: syegul@cevreorman.gov.tr, tel: 207 5771

³ Afforestation: Orman kurma; orman yetiştirme ve ormanlaştırma (Ormanlık Terimleri Sözlüğü - Prof. Dr. A. Yılmaz BOZKURT)

UNFCCC, doğal orman yayılması ile ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmaz. Çünkü UNFCCC faaliyetlerin direk insan etkisiyle olmasını öngörür.

Ağaçlandırma (Reforestation)

Bu tanım FRA 2000 Ana Raporunda, "orman olarak düşünülen geçici olarak boşaltılmış bir alanda orman kurmadır" şeklinde tarif edilmektedir. CBD bu tanımı aynen benimsemektedir.

Yine bu tanım UNFCCC 2001'de, "orman olup orman-olmayan alan dışına çıkmış alanlarda, dikim, ekim ve/veya insan eliyle doğal tohum kaynakları kullanılarak orman-olmayan alanın orman alanı haline dönüştürülmesi" şeklindedir.

Yine aynı tanım ITTO 2002'de ise, "doğal orman örtüsü ortadan kaybolduktan (a site) hemen sonra ağaçların ve alt katman bitkilerinin kurulmasıdır" denmektedir.

FRA'ya göre ağaçlandırma (reforestation), öncesi orman olup ancak istihsal gibi nedenlerle orman eşik değerinin altına geçici olarak düşmüş alanlarda (ekim veya dikim yoluyla) orman kurulmasıdır. FRA'nın orman alanlarındaki tabii gençleştirme kelimesinin UNFCCC ile tam uyumlu olabilmesi için, destekli (assisted) ve desteksiz (unassisted) gençleştirme olarak ikiye ayrılması gerekmektedir. Çünkü UNFCCC, insan etkisiyle olan değişikliği içeren destekli doğal gençleştirme kelimesini benimsemiştir.

ITTO bu tanımlarla uyumludur. Ayrıca, yeniden-kurma (re-establishment) kelimesi, ağaçlandırmanın (reforestation) insan etkisiyle olup olmadığına işaret etmemektedir. Bu kelime üzerinde bir çalışmaya ihtiyaç vardır. ITTO'nun orman kurma tanımı açık olmadığı için, tanımların uyumluluğu bakımından büyük bir güçlük yaşanmaktadır.

FRA'nın ağaçlandırma (reforestation) ve tabii gençleştirme (natural regeneration) alanları orman olarak düşünülmektedir. Bu dönüşüm süreçlerinden hiçbiri, alan kullanım sınıfında bir değişikliği ifade etmemektedir. Oysa UNFCCC, ağaçlandırmayı (reforestation), orman olup fakat orman-olmayan alana dönüşmüş alanların dönüşümü olarak ifade etmektedir. Yani UNFCCC'ye göre ağaçlandırma (reforestation), FRA 2000 altında tarif edildiği şekliyle, öncesi orman olmayan alanlardaki ağaçlandırmadır (afforestation). Bundan dolayı, alan kullanım bakış açısından, FRA ve UNFCCC ağaçlandırma (reforestation) tanımlarında bir uyumsuzluk mevcuttur. Bu uyumsuzluk giderilemez gözükmektedir. ITTO, FRA tanımlarıyla uyumludur.

Ağaçlandırma (afforestation) ve ağaçlandırma (reforestation) tanımları UNFCCC'nin 12. Maddesi altında henüz tanımlanmamıştır. Eğer farklı eşik değerler kullanılacak olursa, bu, ağaçlandırılmış (afforested veya reforested) alanlar için büyük karışıklık ortaya çıkabilir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını karşılama gereksinimi yeni durumları ortaya çıkaracaktır. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını karşılamayan ağaçlandırma (afforestation) ve ağaçlandırma (reforestation) faaliyetleri için verilen süre muhtemeldir ki boşa gidecektir.

Orman Alanlarında Doğal Gençleşme (Natural Regeneration on Forest Lands)

FAO 2000a (FRA 2000 Ana Rapor)

Orman olarak düşünülen *geçici olarak boşaltılmış alanlardaki*⁴ ormanın doğal süksesyonu

⁴ Geçici olarak boşaltılmış alan: Temporarily unstocked land

Ormansızlaşma (Deforestation)

FRA 2000 Ana Raporuna göre, ormanın (a) diğer alan kullanımlarına dönüşümüdür veya ormanın (b) ağaç tepe kapallılığının %10 eşik değerinin altına uzun dönemli düşüşüdür.

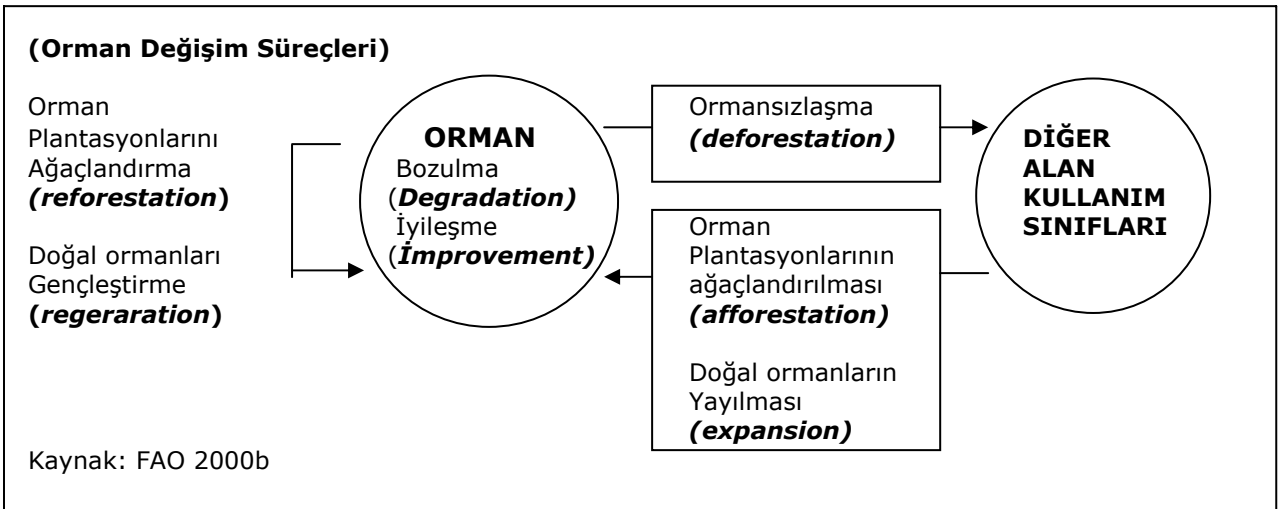
Açıklayıcı Not: Ormansızlaşma, orman örtüsünün uzun dönemli ve sürekli kaybı anlamına gelmektedir ve diğer alan kullanımlarına dönüşümü ifade eder. Ormansızlaşma, orman alanlarının (a) tarım alanlarına, (b) meraya, (c) su toplama alanlarına ve (d) kentle ilgili alanlara dönüştüğünü ifade eder. Bununla birlikte bu terim, istihsal (harvesting ve logging) sonucu ağaçların çıkarıldığı alanı içermediği gibi doğal ve silvikültürel müdahalelerle yeniden geliştirilecek ormanları da içermez. Eğer, (a) çevresel değişikliklerin (disturbance) etkisiyle, (b) aşırı kullanım yoluyla veya (c) değişen çevresel şartlar nedeniyle, ağaç örtüsünün yüzde 10 eşik değerinin üzerinde sürmesi derecesinde orman etkileniyorsa, o zaman bu durum ormansızlaşma olarak değerlendirilmektedir.

UNFCCC 2001'e göre ise ormansızlaşma, orman alanlarının orman-olmayan alana (non-forested land) doğrudan insan eliyle dönüşmesi olarak ifade edilmektedir.

UNFCCC ormansızlaşma tanımının başlıca özelliği, sürecin doğrudan insan kaynaklı olmasıdır. Oysa FRA tanımı, doğal orman kaybını, insan faaliyetleri nedenli kayıplardan ayırmaz. Bununla birlikte FAO, (a) doğrudan insan nedenli ormansızlaşma ve (b) diğer nedenlerden dolayı daimi orman kaybı olarak ayırım yapar. FAO'nun bu ayrımı, FRA verilerini UNFCCC ihtiyaçlarıyla uyumlu kılar.

Her iki tanımda ormandan orman-olmayana, geçici olmayan (uzun dönemli veya daimi) bir değişime işaret etmektedir. Genellikle en çok 10 yıl olan 'geçici' boşaltılmış durum konusunda ise, UNFCCC herhangi bir tanımlama yapmazken, FRA da bu taahhüdü yerine getirmemektedir.

Yukarıda tanımlanan kelimelerin bir şema üzerinde gösterilmesi:

Bir Sonraki Yazıda

Bir sonraki yazıda 'orman tahribatı' diğer bir ifadeyle 'orman bozulması' (forest degradation) kelimeleri üzerinde durulacaktır.